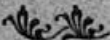



XVIII. und XIX. Jahresbericht
der
Knaben-Bürgerschule

mit landwirtschaftl. Richtung

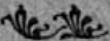
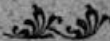
 in Gurkfeld 

1898/99 u. 1899/900.



XVIII. in XIX. letno poročilo
deške meščanske šole

s kmetijskim značajem

 v Krškem 

1898/99 in 1899/900.



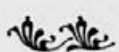
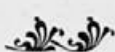


XVIII. und XIX. Jahresbericht

der

Knaben-Bürgerschule

mit landwirtschaftl. Richtung

 in Gurkfeld 


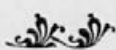
1898/99 u. 1899/900.



XVIII. in XIX. letno poročilo

deške meščanske šole

s kmetijskim značajem

 v Krškem 

1898/99 in 1899/900.



Eine weihevollere Erinnerung.

(Anlässlich des 70. Geburtstages Sr. Majestät des Kaisers Franz Josef I.)



I.

Hab' vor mehr denn zwanzig Jahren
Nach dem Wanderstab gegriffen,
Flotter Bursche wollte reisen,
Wollte just die Welt umschiffen.

2.

Dorf und Stadt hab' ich durchwandert,
Wunder der Natur genossen,
Berg und Thal durchquert, durchflogen
Unermüdlich, unverdrossen.

3.

Aus der Zahl der schönen Tage
Hab' ich einen tief empfunden,
Märchenduft umweht sein Antlitz —
Schön'res hab ich nie gefunden!

4.

An des Traunsees grünem Strande
Hörte ich die Glocken klingen,
In dem Gotteshaus Altmünsters
Uns'ers Kaisers Hymne singen.

5.

«Gott erhalte, Gott beschütze» — —
Frommerschauernd hat's geklungen!
— Kinderstimmen! Märchenwunder! —
Durch die Wolken ist's gedrungen.

6.

Und die Herzen hat ergriffen
Der Gesang so zaubermächtig,
Feuchtverklärte Augen blickten
Himmelwärts so fromm andächtig.

7.

Engel schwebten leis' hernieder,
Trugen in den gold'nen Schalen
Die Gebete vor den Herrscher
Droben in den Himmelshallen.

8.

«Gott erhalte» wird auch **heute**
Seltsam schön und hehr erklingen
Wie im Gotteshaus Altmünsters
Flammend durch die Wolken dringen!

Josephus.

Nekaj ornamentike.

K. H.

Kaj je ornamentika? — Beseda sama je tujka latinskega izvira; izvaja se od glagola *ornare*, kar pomeni v slovenskem krasiti, okrasiti, lepšati. Ornamentika je tedaj umetnost, ki nas uči, kako naj raznovrstne reči okrasimo.

Olepšava se ravna po stvarih, katere hočemo okrasiti; zato je bila ornamentika pri posamnih ljudstvih in v posamnih časih kaj raznovrstna. Vsestranski izobražen človek mora imeti nekoliko pojma o ornamentiki.

Najvažnejše vprašanje za nas je, kje so zajemali in še zajemajo umetniki snovi v olepšavo. Ako imamo priliko, da si ogledamo posode in orožja divjih ljudstev, opazimo, da so ta okrašena s pikami, črtami in ploskvami; še celo po telesu so nekateri divjaki olepšani z globokimi zarezami, ki se večkrat prav čudno vijejo in križajo. — Pike, črte in ploskve so geometriški pojmi; zato lahko rečemo, da so najstarejši ornamenti posneti iz geometrije. V poznejših časih so ljudje opazovali naravo; poskušali so uporabiti naravne predmete v olepšavo. V to svrho so jim služili rastlinski deli, pa tudi živalstvo jim je dajalo lepih snovi v okrasek. Prav zgodaj so tudi že poskušali upodobiti človeško telo ter ga uporabiti kot ornament.

Vso ornamentiko bi nam sodilo tedaj razdeliti v tri dele: a) geometriški ornamenti, b) snovi iz narave in kot tretji del ornamenti, katere je ustvarila človeška roka ne oziraje se na geometrijo in na naravo, t. j. c) umetni ornamenti.

a) Geometriški ornamenti.

Že prej sem rekel, da je ta vrsta okraskov najstarejša in najlažje izvedljiva. Pomniti pa je, da se rabi samo kot okrasek ploskev, naj bodo te že ravne ali upognjene. Predno začnemo delati

geometriški ornament, naredimo si mrežo; ta nam kaže, kako naj vlečemo posamne črte. Mreža naredi vso podobo enakomerno. Najnavadnejše mreže so kvadratne in trikotne.

Geometriški ornament nam služi kaj raznovrstno. Najvažnejši so trije načini geometriškega olepšavanja.

Večkrat imamo prazen kvadrat, prazen trikotnik ali pa kak drug geometriški lik, katerega bi radi napolnili z okraskom. Najlažje storimo to, ako narišemo v kvadrat, oziroma v trikotnik zvezdo s štirimi, oziroma s tremi žarki. Taka zvezda je lahko sestavljena iz samih črt ali pa tudi iz ploskev; tuintam je zopet okrašena s pikami ali pa je črtkana. Nekaj takoj opazimo na taki zvezdi, namreč, zaprta je na vseh straneh — na vseh straneh se okončava. Tak okrasek napolnjuje dan prostor, zato bi mu lahko rekli polnilen ornament (Füllung).

Mislimo si pa kak prostor obrobjen samo na dveh straneh, ta se vleče le na dolgost. Tak prostor imenujemo vobče trak. Tudi tega lahko okrasimo, a izbrati si moramo obliko, ki se da raztegniti na dolgost; taka oblika je zopet trak, t. j. dve vzporedni črti, ki se daste lepo plesti, kakor n. pr. trakasti grški meander, kateri vam je gotovo znan. Tako olepšavo imenujemo trakast okrasek (Bandornament).

Včasih nam je treba napolniti veliko steno z ornamentami, n. pr. kadar slikamo sobo. V ta namen nam ne more služiti niti polnilen ornament niti trak; prvi je na vse strani omejen, drugi pa gre samo na dolgost. Pomagamo pa si lahko, ako odstranimo od omenjene zvezde kvadrat; zvezda postane prosta. Naredimo li na vsaki strani, zgoraj in spodaj še po eno tako zvezdo in ponavljamo to pri novodobljenih zvezdah zopet, tedaj nam je mogoče pokriti velikansko ravnino z zvezdami. Tak ornament je brezmejen; pravimo mu ploskveni vzorec (Flächenmuster). Umevno je samo po sebi, da nam rabijo za ploskvene vzorce raznovrstne oblike (ne samo zvezde); tudi s trakovi lahko pokrijemo veliko ploskev, ako jih spletemo, n. pr. tako, kakor se pletejo pletenice.

Polnilni ornament, trakovi in ploskveni vzorci nam služijo v olepšavo ravnin, ponajveč v stensko olepšavo po sobah, cerkvah i. t. d. Tudi naslovnih listov po knjigah, voščilnih listov, diplomov i. t. d. so večkrat okrašeni z geometriškimi ornamentami. Izvedemo jih lahko v eni barvi, večkrat pa jih vidimo prav krasno pobarvane.

b) Naravne snovi.

Čim bolj se je razvijal človeški rod, tem bolj se je kazala potreba okrasiti razne ročne izdelke, stavbe i. t. d. Geometriški ornamenti niso zadostovali več; človek je začel izbirati druge snovi. Najbolj pripravne so se mu zdele v okras razne rastline, katere je porabil take, kakršne so v naravi ali pa jih je poskusil risati ter rezati iz lesa ali kamena. Pri tem je gledal na lepoto oblik, a tudi na pomen, katerega so imele posamne rastline. Seveda pri vsem tem ni zanemarjal geometriškega ornamenta, ampak ga je še bolj popolnjeval. Skušal je tudi rastlinskim delom dati enako merno obliko, t. j. stilizoval jih je; zato vidimo večkrat napisano: stilizovan list, stilizovan cvet i. t. d.

Najnavadnejše rastline, ki so se rabile in se rabijo v okraskih so:

1. Akantus (Akanthusblatt und Akanthusranke). Akantus je rastlina, ki rase v južnem delu Evrope, na Grškem in v Italiji. Njeni listi so veliki ter prav globoko zarežani. Najprej so porabili Grki akantus kot ornament; klesali so ga iz kamena ter mu dali prav krasno obliko; stilizovali so ga tako, da se niti ne spozna prvotna podoba listova. Tudi Rimci in vsi poznejši narodi so rabili akantov list kot ornament, seveda se je nekoliko oblika spremenila pri vsakem mojstru. Pomena ni imel akantus.

2. LAVORIKA in OLJKA (Lorbeer- u. Ölbaum). LAVORIKA je pomenila slavo, OLJKA pa mir in spravo. Znano je, da so nosili grški in rimski junaki po zmagi LAVOROVE VENCE. Kot ornament opažamo LAVOROVE in OLJČNE VEJICE po slikah (kot ploskvene vzorce) in izklesane iz kamena ali izrezane iz lesa; stilizovane navadno niso.

3. VINSKA TRTA (Weinrebe). V družbi s pšeničnim klasom pomeni trta našega Izveličarja. Vidi se na tabrnakljih, a tudi izsekana iz kamena. Posebno priljubljena je bila v srednjem veku kot ornament. List se vidi večkrat lepo stilizovan.

4. PALME in LOTUS (Palmen u. Lotus) vidimo ponajveč na staroegipčanskih stenskih slikah, ki so izvedene z barvami; malokdaj se režejo iz lesa ali kamena. Nekoliko bolj uporabljiv je

5. BRŠLJAN (Der Epheu), ki je pomenil prijateljstvo. Posvečen je bil vinskemu bogu Bahu (Bacchus), ki je imel kot kip navadno bršljanov venec na glavi. Vidi se tudi kot okrask na gotskih stebrih.

Tudi lipa, hrast in še nekatere druge rastline služijo v okraskih; ponajveč listje in vejice; tudi rastlinsko cvetje vidimo

tuintam stilizovano v ploskvenih ornamentih ali pa tudi izklesano iz kamena, izrezano v lesu, v porcelanu, steklu i. t. d.

Velikokrat vidimo cele skupine cvetja in listja po oltarjih ali na pohištvu; tudi vencí (gvirlande) se rabijo kot ornament najsi bodo iz naravnih cvetlic, ali pa iz lesa ali kamena.

Največkrat opazujemo rastlinske ornamente pri stavbah. Zgornji deli stebrov (kapitéli) so okrašeni z akantom, bršljanom ali s kako drugo rastlinsko obliko. Tudi stebrovi podstavki so včasih oviti z okraski. Na altarjih je ponekod steber ovit z vinsko trto.

Rastlinski ornament je nedvomno najbolj priljubljen in najlepši. Izvaja se na vse mogoče načine kot ploskveni vzorec z barvo ali enobarven, kleše se iz kamena, reže se v les, vliva v mavec (gips) ali pa se nareja iz gline, porcelana ali stekla.

Poleg rastlinskih snovi so se uporabljale tudi živali kot okraski, in to že prav zgodaj. Saj vemo, da so narejali Egipčani velikanske sfinge iz enega kamena, Asirci in Babilonci pa konje in bika s peruti. Vendar pa se ni ta vrsta ornamentalne olupšave nikdar tako razvila kakor rastlinska. Vzrok je kaj jasen. Človek je namreč hitro izprevidel, da je veliko težje izdelati posamne dele živalskega telesa, kakor pa rastlinske dele; tudi ni bilo lahko uporabiti kot ornament celo žival ali pa samo en del. Nekaterim narodom je pa sploh vera prepovedala upodabljati žive stvari. Zato ne najdemo pri Turkih, Judih i. dr. nikakršnih živalskih ornamentov. Kot ornamenti so se uporabljale navadno živali, ki imajo kakšen simboličen pomen, n. pr. pomen moči, gospodarstva, prebrisanosti i. t. d.

Tudi žival se navadno ni upodabljala naravno, ampak se je kolikor toliko stilizovala. Najnavadnejše živali, ki so našle mesto v ornamentu so:

1. Lev (Der Löwe), ki je bil že starim ljudstvom znamenje moči, znan je že od najstarejših časov kot kralj vsega živalstva. Vidi se upodobljen stoječ, ležeč, zaboden s sulico i. t. d. Znano vam je, da so postavili Grki pri Termopilah kot nagrobni spominček padlim Grkom umirajočega leva. Leva vidimo tudi kot čuvaja pri vhodu v palače, gradove i. t. d. Včasih imajo leva v grbih (Wappen); tudi se vidi leva držečega ščit z napisom.

Velikokrat so izpremenili leva v toliko, da so mu naredili peruti in ptičjo glavo; egipčanske sfinge imajo levje truplo in človeško glavo. Sploh opažamo, da ima ornamentalen lev člo-

veško izražen obraz; oči nima mačjih, ampak nekoliko podobne človeškim.

Pogosto se nahaja tudi levja glava kot okrasek. Tako n. pr. na vodnjakih, kjer mu teče iz gobca voda; kot tak se rabi tudi na posodah. Na hišnih vratih vidimo levjo glavo, ki drži v gobcu obroč, nad vrati je tuintam levja glava okrašena z akantom, noseča v gobcu lavorov venec i. t. d.

Pantri, tigri in risi se nahajajo takisto v ornamentiki kakor lev; vendar pa njihova uporaba ni tako razširjena.

2. Domače živali (četveronoge) se jako malo rabijo v ornamentiki, tuintam vidimo nad vrati konjsko, volovsko ali svinjsko glavo kot znamenje hleva. Že prej sem omenil, da so konje in govedo upodabljali Asirci in Babilonci, a dodali so jim peruti ter jih tako nekako stilizovali. Krasili so vhode v templje in palače.

3. Orel (Der Adler) je kralj med pticami. Pri Grkih je bil spremljevalec Zeusov, krščanski umetniki so ga upodabljali pri sv. Janezu Evangelistu. Celo Egipčani in Asirci so odkazali orlu mesto v ornamentiki. V poznejših časih se nahaja v grbih dvoglavi orel, katerega so najprej upodabljali Bizantinci. Veliko število deželnih in državnih grbov nam kaže stilizovanega eno- ali dvoglavega orla. Tudi v zvezi z rastlinskimi ornamentami se nahaja izrezan iz kamena ali lesa. Edini ptič je skoraj, ki nam služi v olepšavo.

4. Delfin ali pliskavka (Der Delphin) je sesavec, ki živi v vodi kakor n. pr. kit. Podoben je ribi, vendar pa se na prvi pogled loči od nje po povprečno ležeči repni plavuti. Sam na sebi nima ničesa posebnega; v ornamentiki pa je precej važen. Kot ornament služi skoraj vedno le delfinska glava, malokdaj vsa žival. Delfinska glava je navadno akantov začetek, ki se potem razcepi v več vej; tako sta rastlinski in živalski ornament neposredno zvezana. Delfinsko glavo nahajamo kakor levjo na vodnjakih ali tudi na vodomelih, kjer prha vodo iz sebe; večkrat mu brizga voda tudi iz nosnic. Najpogosteje se rabi kot slikan ploskveni ornament, a tudi kot ročaj na vrčih, ali kot noga na kotličkih in svečnikih. Glava je vedno zelo stilizovana.

5. Polži in školjke (Schnecken u. Muscheln) imajo, dasiravno v navadnem življenju kaj brezpomembne živali, častno mesto v ornamentiki. Polževe hišice, nekoliko stilizovane, tvorijo

noge, podstavke (konzole) i. t. d. Skoljke radi narejajo kot nastavke na omare, postelje i. t. d. Navadno so okrašene še z rastlinskimi ornamentami (z venci, sadjem i. dr.).

Vse druge živali se skoraj nikoli ne uporabljajo kot olepšava. Omeniti mi je samo še kače, ki je znamenje hudobe, zavisti in zapeljivosti. V cerkveni umetnosti se je tuintam uvedla kot ornament, naslanjaje se na zgodbo v raju.

Živalski ornament je kot tak malokdaj sam, ampak je navadno v zvezi z rastlinskim, ker se da tako lažje prilagoditi različnim zahtevam; le lev in orel sta nekako sama zase.

Eden najlepših ornamentov je pač človeško telo samo. Sto in sto umetnikov kiparjev in slikarjev se je poskušalo v tej stroki. Najlepši okraski, ki jih vidimo po cerkvah, so sohe (kipi) svetnikov in svetnic. Najrajše vidimo v mestu trg, ki ga krasi spominek pesnikov, umetnikov i. t. d. Kakor vse druge olepšave, tako se je tudi ta vrsta razvila že prav zgodaj. Le nekatera ljudstva, o katerih sem že prej omenil, da jim je vera prepovedala upodobljati žive stvari, niso imela nikoli te vrste okraskov.

Nalepše je cvetela kiparska umetnost pri Grkih in Rimcih; kaj čudo torej, da ravno tu najdemo najlepše kipe človeških teles. Vse bogove in polbogove, letne in dnevne čase, reke, dežele ter dele sveta so upodobili kot človeška bitja. Pomniti pa nam je, da človeško telo tako kakršno je, ne spada med ornamente; tudi človeško telo se je moralo stilizovati, predno je služilo kot okrasek v ožjem pomenu.

Že prej smo videli, da se ni skoraj nikoli porabila vsa rastlina v okrasek, ampak samo posamni deli; isto velja tudi pri živalskih ornamentih. Jasno je tedaj, da nam služijo v okrasek tudi le posamni deli človeškega telesa. Kot ornament najbolj rabljiva je človeška glava, ki je navadno zvezana z rastlinskimi okraski.

Najiminitnejši so v tej smeri maske (Die Masken). Včasih vidimo namreč človeški obraz čudno spačen in zategnjen, končujoč se na vseh straneh v akantov list, kot okrasek nad vrati, na pohištvu i. t. d. Take maske imajo prav različen izraz: žalosten in vesel, kisel in sladek. Usta so pri nekaterih maskah na široko odprta, pri drugih zaprta; tej visi dolg jezik iz ust, ona kaže vrsto močnih zob i. t. d. Namen jim je kaj različen; navadno se nahajajo na pohištvu pri nastavkih, nad vrati, noseče v ustih vence, obroče

i. t. d. Večkrat imajo nalogo nositi kakšen podstavek ali majhno polico.

Tuintam se vidi na izrezljanem okrasku človeško telo, ki pa je izdelano samo do pasu; pri pasu se začne navadno akantov list, ki se razteza v lepih razrastkih po ploskvi. Take ornamente imenujemo polkipe (Halbfiguren). Izvršujejo se ne le kot ploskveni vzorci z barvo, ampak tudi na pol ali čisto prizdignjeni od ravnine (relief), izklesani iz kamena ali izrezljani iz lesa.

V to vrto spadajo tudi polangelji po altarjih in angelske maske, kakršne vidimo kot okrasek okoli svetniških soh, okoli tabrnakljev i. t. d.; te imajo namesto akantovega lista na vsaki strani perut. — Tuintam se nahaja po lekarnah in nagrobnih spominkih namesto maske mrtvaška glava, ki pomeni minljivost vsega posvetnega.

e) Umetne oblike.

Razen geometriških ornamentov in snovi, katere nam ponuja narava, imamo večkrat za vzor tudi umetne izdelke človeških rok. Križ n. pr. je delo človeških rok, a rabimo ga prav radi kot nastavek na mesto maske ali školjke. Ako hočemo upodobiti vojaštvo, naredimo top, boben, puško in sabljo; ako vse to primerno okrasimo s trakovi in drugimi ornamenti, imamo okrasek za vojašnice, vojaške sobe i. t. d. Za upodobljenje pesništva vzamemo liro, zvezek papirja in lavorov ali oljkin venec. Narišemo li vse to ali pa vrežemo v les ali kamen, dobimo nov okrasek. Taki okraski, ki naznanjajo stan ali opravilo, imenujejo se emblemi (Embleme). Emblem slikarstva je n. pr. paleta z barvami in čopiči, slikarska palica i. t. d. okrašena z lavorovim vencem in trakovi. Emblem lovskega stanu je: tarča z navskriž položenima puškama, lovski nož in okraski. Emblem kmetijstva: Pšenično klasje, kosa, srp in posode s sadjem in poljskimi pridelki.

Pri vseh emblemih so posamni deli umetno sestavljeni ter okrašeni s trakovi in venci. Nahajajo se na nagrobnih spominkih, po dvoranah i. t. d.

* * *

V kratkih potezah sem vam v gorenjih vrsticah narisal pojem ornamentike. Žal mi je samo, da vam ne morem tudi v podobah razjasniti obdelane tvarine. O tem kako se rabijo ornamenti v posamnih slučajih, povedal bi vam lahko še marsikaj, a za sedaj naj zadostuje; morebiti v prihodnje kaj več!



Die Unterrichtsbehelfe und die Methode beim slovenischen Sprachunterrichte an den deutschen Volksschulen.

In den von den Slovenen bewohnten Landestheilen gibt es Volksschulen mit slovenischer, mit deutsch-slovenischer (utraquistischer) und mit deutscher Unterrichtssprache. Für die slovenischen Volksschulen ist im grossen ganzen genügend vorgesorgt, was die Unterrichtsbehelfe, die Lehr- und Lernbücher anbelangt. Über die Lehrbehelfe für utraquistische Volksschulen wollen wir uns nicht befassen, weil solche Volksschulen nicht immer auf den anerkannt richtigen pädagogischen Grundsätzen aufgebaut sind. Die Volksschulen mit deutscher Unterrichtssprache haben selbstverständlich Unterrichtsbehelfe in grosser Auswahl zur Verfügung. Dies gilt jedoch nicht von jenen deutschen Volksschulen, an welchen die slovenische Sprache einen obligaten oder nicht obligaten Unterrichtsgegenstand bildet. Und doch gibt es bekanntlich eine nicht mehr unbedeutende Anzahl solcher Volksschulen im slovenischen Sprachgebiet oder an den slovenischen Sprachgrenzen. So wie die deutsche Sprache an vielen slovenischen Volksschulen, namentlich an den höher organisierten, ein wichtiger Lehrgegenstand ist, so muss an den deutschen Volksschulen in Krain, Steiermark, Kärnten und im Küstenlande die slovenische Sprache an vielen Orten theils obligat, theils unobligat gelehrt werden. Das richtige pädagogische Mass hat man diesbezüglich in Krain — nachdem man die zweite Landessprache aus praktischen Motiven gegen die Anschauungen gewiegter Pädagogen pflegen muss — getroffen, da man die Reciprocität für beide Landessprachen einführte. Alle minder organisierten (1 — 3 classigen) Volksschulen des Landes haben ausschliesslich die slovenische, oder ausschliesslich die deutsche Unterrichtssprache, jenachdem sie sich in einer slovenischen oder deutschen Gegend befinden. In diesen ist die Einführung der zweiten Sprache nicht einmal als unobligater Unterrichtsgegenstand

gestattet. Der Lehrer darf die zweite Landessprache nur ausser der Schulzeit in separaten Stunden die sich freiwillig meldenden Schüler unterrichten, wofür er aus einem öffentlichen Fonde kein Engelt beanspruchen kann. Anders verhält es sich mit den höher organisierten, mit den 4- und 5classigen Volksschulen. An diesen bildet in Krain die zweite Landessprache von der 3. Classe angefangen einen obligaten Unterrichtsgegenstand, und zwar ist dieser Gegenstand an den slovenischen Schulen die deutsche, an den deutschen Schulen die slovenische Sprache, jede durch mehrere wöchentliche Unterrichtsstunden. Dass die deutsche Sprache an den Volksschulen unseres slovenischen Sprachgebietes gelehrt wird, das ist keine Neuigkeit, sondern ein alter Brauch. Darum waren die slovenischen oder utraquistischen Volksschulen mit Lehrbüchern für die deutsche Sprache seit jeher genügend versorgt. Es gab ja slovenisch-deutsche und deutsch-slovenische Fibeln, slovenisch-deutsche praktische Grammatiken, slovenisch-deutsche theoretisch-praktische Anleitungen, oder deutsche Sprach- und Übungsbücher (z. B. Prva, druga, tretja nemška slovnica) in grosser Auswahl. — Dass aber die slov. Sprache als Unterrichtsgegenstand an den deutschen Volksschulen gepflegt wird und an den 4- und 5classigen Volksschulen in Krain sogar als obligater Unterrichtsgegenstand, das ist eine Errungenschaft der Slovenen in der Neuzeit, welche jedoch den deutschen Kindern des Landes nützen wird. Während für den deutschen Sprachunterricht an den slovenischen Volksschulen vortreffliche Lehrtexte vorhanden sind, z. B. Schreiner-Bezjak: Erstes und zweites deutsches Übungsbuch, entbehren die deutschen Volksschulen noch geeigneter, praktisch und methodisch eingerichteter Lehrbücher für den slovenischen Sprachunterricht. Wie in Erfahrung gebracht wurde, bedienen sich die Lehrer und die Schüler an solchen Schulen, z. B. in Laibach derjenigen slovenischen Lese- und Sprachbücher, welche für slovenische Schulen und slovenische Kinder bestimmt sind, z. B. Prvo berilo in slovnica, Drugo berilo in slovnica. Es fragt sich aber, ob diese Lehrbücher nicht zu grosse Schwierigkeiten den Lehrern und den Schülern verursachen. Wir meinen, dass der slovenische Unterricht mit diesen Lehrbehelfen ihnen unbedingt grosse Schwierigkeiten bereiten muss, wenn die Schüler zuhause nur die deutsche Muttersprache gepflegt haben und noch pflegen, oder wenn den slovenischen Schülern, die sich oft auch in diesen deutschen Schulen befinden, die slovenische Muttersprache durch die Schule

und den Verkehr mit den deutschen Mitschülern fremd geworden ist. Behufs Erlernung der slovenischen Sprache besitzen wir in deutscher Sprache schon mehrere Anleitungen, z. B. Levstik: Die slovenische Sprache; Pečnik: Praktisches Lehrbuch für den Selbstunterricht; Pfeiffer: Slovenische Militär-Sprache; Potočnik: Grammatik der slovenischen Sprache; Sket-Janežič: Slovenisches Sprach- und Übungsbuch; Stritof: Slovenisches Lesebuch für Deutsche.

Von den angeführten Lehrbehelfen eignen sich jedoch nur die letzten zwei Lehrbücher für den Schulgebrauch, aber nur an den Mittelschulen und an den Lehrerbildungsanstalten für die Schüler und Zöglinge mit deutscher Muttersprache. Für deutsche Volksschulen, in denen sich Kinder deutscher Nationalität befinden, entbehrt jedoch die slovenische Literatur eines passenden Sprach- und Übungsbuches für die Unterweisung im Slovenischen als Unterrichtsgegenstand.

Auf diesen Mangel hat der «Pädagogische Verein» (Pedagoško društvo) in Gurkfeld unlängst die Lehrerschaft, die an solchen Schulen wirkt, und einige Verlagsbuchhandlungen aufmerksam gemacht und um Rathschläge ersucht, nach welchen pädagogischen und methodischen Grundsätzen ein derartiges Schulbuch verfasst werden sollte, falls sich behufs Verfassung tüchtige Schulmänner und behufs Verlanges unternehmende Buchhändler melden sollten. Ohne den Ansichten anderer Methodiker vorzugreifen, glauben wir betonen zu dürfen, dass die Anschauungsmethode auch beim slovenischen Sprachunterrichte in Betracht genommen werden müsste, d. i. dass die Gegenstände, deren slovenische Namen, Eigenschaften und Thätigkeiten sich die Schüler zu merken und richtig zu gebrauchen haben, zuerst in natura oder wenigst in Abbildungen vorgeführt werden, und dass durch das Auftreten der slovenischen Sprache die deutschen Benennungen infolge der Anschauung immer mehr zurückgedrängt und verdrängt werden. Im allgemeinen huldigen wir dieser Methode, bei welcher die Anschauung immer der Anfang und der Grund des ganzen Lehrverfahrens ist. Doch wird sich diese Methode beim Sprachunterrichte nur der gewiegteste und eifrigste Lehrer aneignen können, wenn er sich speciell für jede separate Stunde tüchtig für den Unterricht vorbereitet. Wir meinen hier nämlich den slovenischen Lehrer, der mit Hilfe der Prva in Druga nemška vadnica den deutschen Sprachunterricht erteilt.

Vom theoretisch - pädagogisch - methodischen Standpunkte würden wir bei einer etwaigen Abfassung einer «Slovenska vadnica za nemške šole» (Slovenisches Sprach- und Übungsbuch für deutsche Schulen) gerne die Einhaltung der Methode, die in den genannten deutschen Übungs - Sprachbüchern v. Schreiner und Bezjak zum Ausdrucke kommt, anempfehlen. Es scheint uns jedoch, dass diese Bücher auch den slovenischen Kindern, die übrigens Sprachtalent, wie das slovenische Volk überhaupt, besitzen, Schwierigkeiten verursachen. Wie viel grössere Mühe würden die nach einer gleichen Methode verfassten slovenischen Sprachbücher für deutsche Volksschüler, die vielleicht weniger Sprachtalent hätten, verursachen. Wir pflichten vielmehr der Ansicht bei, dass die benöthigten slovenischen Sprachübungsbücher für deutsche Volksschulen nach dem Muster der im k. k. Schulbücher-Verlage erschienenen Schulbücher: «Karl Kunz — Böhmisches Sprachbuch 1. und 2. Stufe» zu verfassen wären. Es liegt zwar auch diesem Volksschulbuche, namentlich der 1. Stufe im 2. Theile (Lese- und Sprachübungen) die Anschauungsmethode zur Richtschnur, doch merkt man es diesem Lehrtexte auf den ersten Blick an, dass dem Verfasser mehr an dem leichten, spiel- und stufenweise Erlernen der böhmischen Sprache von Seite des jungen deutschen Kindes gelegen war als an der Gewinnung von Anschauungen, die dem schon ein oder zwei Jahre die Schule besuchenden Kinde ohnedies bekannt sind. Der Verfasser verfolgt den richtigen Zweck, dass das Kind zuerst lesen, gleichzeitig aber auch schreiben und sprechen erlerne, ohne dasselbe mit Regeln über das richtige Aussprechen oder gar viel mit Regeln aus der Rechtschreibung oder mit Regeln aus der eigentlichen Sprachlehre (Wortlehre) zu plagen. Insbesondere wird in dem zweiten Theile dieses Buches nur viel geübt, namentlich im Lesen und Sprechen. Die leichtfasslichen Lese- und Sprechübungen, die sich hier vorfinden, können und sollen übrigens auch zu Schreibübungen, zu mündlichen und schriftlichen Übersetzübungen verwendet werden. Die einzelnen Sprechlehr- und Anschauungsübungen — die darin zum Ausdrucke kommen — schreiten so allmählich von Stufe zu Stufe und überladen weder den Lernenden noch den Lehrenden. Der Wortvorrath, der da geboten wird, erdrückt ebenfalls nicht das Gedächtnis des Kindes. Im dritten Theile kommen einige sprachlehrliche Anfänge, die auch nicht zu erschwerend genannt werden können, namentlich weil nur das vorkommt, was für die Erlernung der böhmischen Sprache unbedingt nothwendig ist.

Krški sodnijski okraj v narodno-gospodarskem obziru.

Zemljepisni pregled.

Krški sodnijski okraj se razprostira med 45°, 50' in 46° severne širine ter med 33° in 33° 15' vzhodne dolžine. Njegovo površje meri 2.302 My²; šteje pa blizu 16.000 ljudi, ki so Slovenci in katoličani. Razprostira se ta razen konstanjeviškega okraja najbolj na vzhod Kranjske pomaknen okraj med rekama Savo in Krko, ki ste mu naravni meji na severni in vzhodni strani proti Štajerski, na južni strani proti kostanjeviškemu okraju; proti zahodu pa meji krška sodnija na radeški okraj, od katerega ga loči reka Mirna, in na mokronoški okraj, ob katerega meji teče na kratkem potu potok Radolja. V obče se torej politične meje tega okraja ujemajo z naravnimi mejami. Sava teče ob meji tega okraja od Radne (na kranjski) in od Sevnice (na štajerski strani*) do Čateža (v kostanjeviškem okraju), kjer se izliva vanjo Krka, ki dela mejo od Kostanjevice do Krške vasi. Mirna teče ob meji le pol ure hoda pri Boštanju; potok Radolja se le blizu Grmovelj dotika krškega sodnijskega okraja. Večji potoki, od katerih nekateri gonijo tudi mline, so v tem okraju: Senuški potok (ali Sajovic), ki se izliva pod Malim Mraševim v Krko; Lokavec, ki priteče izpod Rake, in ki leze skozi Krakovo in se pri Koprivniku izliva v Krko, kakor tudi Račna, ki se izgublja v to reko pri Mršečji vasi.

Polovica krškega sodnijskega okraja je hribovita, namreč njega severno-zahodni del; dobra polovica je ravna, namreč krško polje med dolenjo Krko in Savo. Od te krške ravnine pokriva precejšnji del krakovski gozd med Kostanjevico in Rako. Najvišja točka v krškem sodnijskem okraju je sv. Primož v studeniški občini in župniji, hrib s cerkvico, ki ima 545 m nadmorske višine. Najnižja točka v tem okraju je ondi, kjer se pod Krško

*) Nekaj kranjske zemlje (Vrbina) je vendar celó ob levem bregu Save pod Vidmom nasproti Leskovcu.

vasjo izliva Krka v Savo, leži le 138 *m* nad morjem; je torej za 30 *m* nižja od krškega mesta, ki ima 168 *m* nadmorske višine. Hriboviti del krškega okraja je vinoroden, namreč župnije: Krško, Sv. Duh, Studenec, Raka, Bučka in tretjina leskovške župnije; na krškem polju rodi največ žito; vendar je v Gazicah pri Cerkljah tudi nekaj slabših vinogradov. Političnih občin šteje ta okraj 5 (do l. 1898 le 4), namreč: Krško, Cerklje, Raka, Studenec, Bučka. Župnije ima sledeče: Krško (šele od l. 1895), Leskovec, Cerklje, Raka, Bučka, Sv. Duh. Šole so: v Krškem (2), v Leskovcu, v Cerkljah, pri sv. Duhu, na Raki, na Bučki in na Studencu.

Katastralnih in davčnih občin je 17. Za promet služijo: Stranska proga južne železnice Zidanmost-Sisek, Sava (za savinske plovce in za cesarsko ladijo, ki jo rabijo pri grajenju Save), cesarska (državna) cesta Kostanjevica-Krška vas, deželna cesta Kostanjevica-Krško, okrajne ceste Krško-Boštanj, Krško-Raka-Bučka, Raka-Mrščja vas (proti Novemu mestu), Raka-Drnovo-Cerklje-Krška vas, Krško-Sv. Duh-Studenec, Raka-Studenec-Impolje, Kostanjevica-Raka in ob Krki proti Škocijanu. — Vremenske razmere krškega sodnijskega okraja so ugodne. Letna toplina znaša 10° C. Večjo letno toplino imajo na Kranjskem le Vipava (13.3° C), Metlika, Črnomelj in Kostanjevica.

Prebivalstvo, omika, ljudski značaj.

Po stanu je ljudstvo krškega sodnijskega okraja kmečko. Rokodelcev je malo, znabiti vseh rokodelcev le okroglo 100; še manj je trgovcev (znabiti okoli 30) in drugih obrtnikov, mlinarjev (okoli 30), mesarjev, krčmarjev (okoli 150), vseh blizu 300. Velikih obrtnikov ni. Uradniki so samo v Krškem, kjer jih je blizu 40.

Duhovnikov je v okraju 16 (s 4 kapucini vred), učiteljev in učiteljic 21.

Farnih cerkvâ je 5; drugih (podružnih) cerkvâ je čez 20. Graščin je 6: Turn, Raka, Radelca, Impoljca, Vel. vas, Toriški grad pri Radni.

Šolo obiskuje več kakor 90% vseh za šolo ugodnih otrok.

Izobraženost je od leta do leta večja, ker morajo otroci v šolo hoditi. Mladina zna skoro kar od kraja pisati in brati; ljudje v moški dâbi in stari ljudje pa nič. Izobraženost se lahko ceni nekoliko po tem, koliko ljudi je v okraju pri «Družbi sv. Mohorja; l. 1899 n. pr. v Leskovcu 159, na Bučki 44, Cerklje 109, Sv. Duh 48,

Krško 114, Studenec 21, kar je za vse fare z ozirom na druge slovenske župnije kaj malo, malo za vse razen krškega mesta. Tudi po tem, kako ljudstvo časnike prebira, se lahko sklepa na omiko. V tem obziru se ne moremo pohvaliti. Za časnike, tudi za dobre časnike ljudstvo ne mara. Med prosto ljudstvo zahaja prav malo časopisov, ne dnevnikov, ne tednikov, ne mesečnikov. Za politiko se ljudstvo ne briga. Pobožno je, a se ne ogreva za svojo slovensko narodnost. Gosposkam je poslušno in davke rado plačuje.

Tudi društva in zadruge so merilo za človeško izobrazbo.

Vendar drugod društev v tem okraju ni, kakor v Krškem, kjer so: stara uniformovana meščanska garda, gasilno društvo (tudi v Leskovcu imajo enako društvo), čitalnica, kmetijska podružnica, moška in ženska podružnica sv. Ciril-Methodovega društva, podružnica deželnega dobredelnega društva (Rdeči križ), Pedagoško ali učiteljsko društvo, denarni zadrugi: «Okrajna posojilnica» in «Centralna posojilnica slovenska». Obrtniki morajo imeti svoje obrtne (rokodelska, krčmarska, mesarska, trgovska) zadruge; v Krškem je sedež okr. bol. blagajnice za krški in radeški okraj in zdravstvenega zastopa. Ljudstvo je pristno slovenske krvi; na polju je znabiti pomešano z došleci s Hrvaškega, z Gorjancev, z nekdanjimi Uskoki. Ti Poljanci (Levstik jih je imenoval Krkopoljce) so imeli še pred 70 leti hrvaško narodno nošo. Značaj ljudski je vobče tak, kakršnega opazujemo pri drugih panonskih (t. j. pri nekaterih spodnje-štajerskih) Slovencih, s katerimi imajo skoro enako narečje, katero pa drži tukaj vendar sredino med panonskim in noriškim (gorenjskim) narečjem. Ljudstvo je mehke narave. Ž njim je lahko občevati, ker je vljudno in ljubeznivo; toda manj trdno, srčno in možato ali celó jekleno. Kremenitih značajev ni. Velike duhovitosti ni opazovati; zatelebanosti pa še manj. Ljudstvo hrepeni po materijalnem blagostanju; idealov ne pozna. Onó živi od upanja. Dan za dnevom, leto za letom pričakuje in se nadeja dobrih časov, dobrih letin; kajti tarejo ga vedne skrbi, osobito skrbi, kako bode zadostilo svojim dolžnostim v pogledu svojih večnih stroškov, večnih plačil i. t. d.

Nekdaj v boljših časih je bilo veselo, ko ga še niso tako trle materijalne skrbi. Nasproti gosposkam je bilo pa vedno ponižno. Ta ponižnost ljudstva z ene strani lepo pristoja, ker mu je nekako prirojeno; z druge strani mu pa ni v čast, ako namreč ta prevelika pohlevnost ni odkritosrčna, ako je morda le preveč priliznena ali celo hinavska.

Narodno gospodarstvo.

Glavna kultura (pridelovanje) v krškem sodnijskem okraju je skoro da vinoreja, dasi je drugo kmetovanje, poljedelstvo enako veliko. To je tako razumeti: Po gorenjem delu okraja prevaguje v obče vinoreja, po polju prevaguje pa poljedelstvo. Poleg teh glavnih kmetijskih panog so v našem kraju še živinoreja, sadjarstvo, gozdarstvo, perutnistvo i. t. d. Vinoreja je bila vsled trtne uši zelo opešala, a se je po američanskih trtah zopet na novo oživela. Vinoreja v krškem sodnijskem okraju je med prvimi na Dolenjskem; prekosi jo znabiti edino le kostanjeviški (v fari Sv. Križa) okraj z nekoliko boljšim vinskim pridelkom. Najboljši vinski pridelki v krškem sodnijskem okraju so v leskovški župniji, osobito v drenoviških vinogradih. Skoro vse vinograde v tem okraju imajo v lasti kmetje, kočarji, vinogradniki, kateri jih večinoma sami obdelujejo.

Gospoda (meščani v Krškem, duhovniki, graščaki) ima prime-roma z ozirom na druge vinorodne kraje (Ljutomer, Ptuj, Maribor) le malo vinogradov. V dobrih letinah dobé naši vinogradniki lepe novce za vino, katero je posebno Gorenjcem priljubljeno, in katero najrajše in najboljše že kot mošt prodajajo.

Poljedelstvu je podlaga živinoreja. Eno in drugo je na srednji stopinji. Živine imajo v obče naši kmetje premalo, seveda relativno, t. j. po okoliščinah premalo. Nekateri več živine rediti ne morejo, ker imajo premalo zemlje. Drugi imajo sicer dovolj zemlje, pa nimajo dovolj denarnih sredstev, da bi si več živine nabavili. Po starem ljudskem običaju se kmetje razločujejo, da imajo celo zemljišče (malokdaj 2 skupaj) ali $\frac{3}{4}$, $\frac{1}{2}$ ali $\frac{1}{4}$ ali celo samo $\frac{1}{8}$ zemljišča. Zemljo imajo seveda še na orala zmerjeno. Po različnih krajih spada različno veliko oral za eno celo zemljišče, vendar se šteje 20—40 oral za cel grunt, 15—25 oral za pol grunta, 8—15 oral za $\frac{1}{4}$ grunta, manj kakor 8, 7, 6 oral je $\frac{1}{8}$ grunta. Vendar je to le nekaka splošna ljudska meritev, brez dejanske veljave, brez prave in pravne ocene. Ako pa povprašujemo po vrednosti teh gruntov, dobimo od kmetov za odgovor: 5000—3000 gld. (cel grunt s poslopji vred), 4000—2000 ($\frac{1}{2}$ grunta), 3000—1000 ($\frac{1}{4}$ gr.), 1200—500 ($\frac{1}{8}$ gr.) i. t. d.

Dobro gospodareči kmetje imajo v primeri s svojo zemljo tudi primerno število goveje živine in konj, od 1—10 glav.

Da bi kateri navadnih kmetov imel več kakor deset repov živine, takih slučajev je silno silno malo. Veliko več je žalibog takih kmetov, kateri so čisto brez goveje živine in brez konj; imajo k večjemu le nekaj svinj. Nasprotno je pa nekaj malih posestnikov, kateri se ne prištevajo v vrsto kmetov, kateri so le kočarji, vinarji, vinogradniki, pa imajo vendar tudi nekaj repov, vsaj eno kravo ali kaj sličnega. Največ teh malih posestnikov pa nima družega kot nekaj prašičev. Veliko ljudstva je pa tudi v našem okraju brez vsega posestva; to so tako imenovani «osebenki»; oni so delavci. Ti še nimajo koze ali ovce, katere domače živali itak skoro nič ni, razen v studeniški fari. Prašička pa redijo tudi vsi neposestniki. V občeh pa imajo ljudje od svinjereje lepe dohodke; oni prodajajo prašiče, pa zakoljejo jih tudi dokaj za domači poboljšek. Precej dohodkov daje ljudem perutnina: kokoši (jajca), gosi (perje), purani i. t. d. Da se z živinorejo ne more ljudstvo v večji meri pečati, temu je vzrok pomanjkanje travnikov. Po nekod jih imajo, pa so močvirnati, n. pr. ob Krki, blizu Bučke in dr. Pašnike imajo še nekatere vasi skupno, pa ti niso, kakor znano, nikjer dosti vredni, in tudi pri nas ne, ker se nič ne glešajo. V nekaterih vaseh, n. pr. v Krški vasi so pa vaške pašnike razdelili. Polje v leskovški in cerkljanski fari bi bilo zelo rodovitno, ako bi imeli ljudje dovolj gnoja. Toda ti poljanci nimajo gozdov. Vsled tega ni nastelja, ko bi tudi imeli obilo živine. In ker ni ne enega, ne družega dovolj, tudi gnoja ni. Poljancem gre vsled pomanjkanja gozdov tudi trda za drva za kurjavo, dočim imajo hribovci v farah Sv. Duh in Studenec še gozde, iz katerih prodajajo drva ne predrago tudi Krčanom.

Za sadje dobé ljudje v dobrih letinah tudi nekaj novcev, posebno za slive (češplje). Dohodke imajo tudi iz prodanih drugih kmetijskih pridelkov, katere pa vendar večinoma porabijo doma. Poljanci prodajajo nekoliko žita na sejnih v Brežicah, dobé kakšne krajcarje za laneno seme, za proso, krompir, zelje itd.

Domačega obrta je v tem okraju malo; le nekoliko lončarije in košarstva. Velikega obrta ni čisto nič. Nekaj časa so kupovali kostanjeva in druga debela za palice. Veliko ljudi obupa od časa do časa, da bi se mogli dostojno preživeti v teh sicer lepih krajih, ki niso bili nikoli na slabem glasu, in gre iskat večjih dohodkov v Ameriko ali v najnovejšem času na Nemško. Da se izselijo, ker se jim doma slabo godi, temu so nekoliko tudi sami krivi; kajti niso bili doma niti dosti pridni, niti dosti varčni. Nekateri so bili prevzeli preveč zadolžena posestva. Nekatere so pa zvabile boljše

plače, da so zapustili dom in šli s trebuhom za kruhom v daljni svet.

Ljudstvo je v krškem sodnijskem okraju zelo zadolženo. Vknjiženih dolgov na zemljiščih je silno veliko. Skoro že ni več posestva, ne zemljišča, ne hiše, ne vinograda, da bi ne bilo na njem vknjiženega (intabuliranega) dolga. Znabiti je že 90—95 % vseh zemljič, na katerih so intabulacije. Vzrok temu zadolževanju so največ dedščine, kupčijski zaostanki, narejanje dolgov vsled slabih letin ali vsled slabega gospodarstva ali drugih nezgod, med katerimi je bila seveda v prvi vrsti trtna uš. Novi vinogradi so veliko stali, in pomagali ste dežela in država, ki ste dali na vinograde brezobrestna posojila, ki so vknjižena. Vknjižene so pa največ za dana (4 %, 4½ %, 4¾ %, 5 %, 5½ %) posojila razne hranilnice in posojilnice, pa tudi privatniki so vknjiženi za 5 %, 5½ %, 6 % posojila, katera so se v prejšnjih časih dajala celo na 7 %, 8 % in 10 % ali še višje obrestovanje. Vračajo se ta vknjižena posojila le malo; vračajo se le tista, katera so dana proti letnemu poplačevanju (amortizacije, anuitete), katerih je pa žalibog veliko premalo. Da se visoko obrestovano posojilo vrne s tem, da se vzame nižje obrestovano posojilo, takih slučajev se vsako leto nekaj pripeti. Tudi je vedno več takih nepotrebnih slučajev, da se eni rami odzame težko, a ob enem na drugo naloži še težje breme.

V narodno-gospodarskem obziru je važno zavarovanje. Zoper škodo po požaru so v tem okraju pri raznih družbah zavarovana skoro vsa poslopja. Znabiti je komaj 5 % posestnikov še nezavarovanih. Zoper točo se po navadi ljudje ne zavarujejo; tudi v tem okraju ne.

Za narodno-gospodarstvo je važna «Okrajna posojilnica» v v Krškem, registrovana zadruga z neomejeno zavezo, ki deluje že 15 let. Koristila je do zdaj s tem, da je v domačem okraju, na katerega je edino navezana, nabrala okroglih 250.000 K, katero vsoto je zopet le doma razposodila. S tem je dosegla, da so raznovrstni oderuhi skoro popolnoma izginili, da se jemlje manj na hipoteke (zemljišča) na posodo, da se je znižala obrestna mera zasebnih izposojevalcev in da ljudje kupujejo s tem denarjem bolj živino — kakor da bi jemali tujo živino v rejo. Tudi se je zmanjšalo število posilnih prodaj in število tožb. Ta posojilnica, ki je osnovana v duhu znamenitega Raiffeisena, obrestuje hranilne vloge po 4 %, posojila daje pa proti 5½ %, sicer na krajše

obroke, a jih podaljšuje. Goji v novejšem času le osebni kredit in ne rabi menic ter pazi na dobro gospodarstvo svojih udov in dolžnikov. V zvezi je s tukajšnjo «Centralno posojilnico slovensko», h kateri se je pridružilo že 32 drugih večjih in manjših okrajnih posojilnic, od katerih jo nekatere zalagajo s hranilnimi vlogami, druge pa dobé od nje v potrebi denarne zaloge.

L.



Schulnachrichten.

A. Der Lehrkörper.

1. Herr **Johann Lapajne**, Bürgerschuldirektor, unterrichtete die deutsche Sprache und Geschichte in der II. Classe, die slovenische Sprache in allen Classen und Geschichte in der III. Classe; 14 Stunden wöchentlich.

2. Herr **Dr. Thomas Romih**, Bürgerschullehrer, unterrichtete Naturgeschichte und Naturlehre in der II. und III. Classe, Rechnen in der I. und III. Classe; 21 Stunden wöchentlich.

3. Herr **Josef Cizel**, Bürgerschullehrer, unterrichtete Geographie und Turnen in allen drei Classen, die deutsche Sprache und Gesang in der I. Classe und die deutsche Sprache in der III. Classe; 20 Stunden wöchentlich.

4. Herr **Karl Humek**, Lehrersupplent, unterrichtete Geometrie und geometrisches Zeichnen, Freihandzeichnen und Schönschreiben in allen Classen, Physik und Chemie in der I. Classe, Rechnen in der II. Classe und Gesang in der II. und III. Classe; 27 Stunden wöchentlich.

5. Herr **P. Sigismund Wagner**, Guardian des Kapuziner Klosters und prov. Katechet, unterrichtete nach Ostern Religion in allen Classen; 6 Stunden wöchentlich.

B. Aus der Chronik der Anstalt.

Die Schuljahre 1898/99 und 1899/900 begannen jedes Jahr am 16. Sept. in üblicher Weise, und es wurden im ersten Jahre 76, im zweiten 75 Schüler in die Anstalt aufgenommen. Die Anstalt wurde im Laufe dieser Schuljahre von den Herren k. k. Bezirksschulinspectoren Johann Benda und Clemens Proft siebenmal, vom Herrn k. k. Landesschulinspector Joh. Šuman einmal inspiciert.

Zu Ende des Schuljahres 1899 trat aus dem Verbande des Lehrkörpers Herr Josef Bezljaj, der 19 1/2 Jahre als Bürgerschullehrer an dieser Anstalt zur grossen Zufriedenheit gewirkt hat, da er zum Lehrer an der städtischen deutschen Knabenschule in Laibach ernannt wurde.

Zu Beginn des neuen Schuljahres 1899/1900 trat an seine Stelle Herr Josef Cizel, bisher Lehrer an der Privatschule des kathol. Schulvereines und Privathörer an der philosoph. Facultät in Wien. Er führte den Violinunterricht als Privatgegenstand an der Anstalt ein.

Der Herr Supplent Karl Humek legte im Monate November 1899 vor der Prüfungscommission in Laibach die Lehrbefähigung für allgemeine Volksschulen mit gutem Erfolge ab.

Der Fachlehrer Herr Dr. Thom. Romih wurde im Monate Jänner 1900 das zweitemal zum Bürgermeister der Stadtgemeinde Gurkfeld gewählt.

Der Director Herr Johann Lapajne wurde von der Bezirkslehrerconferenz im Monate Juni 1900 abermals zum Mitgliede des k. k. Bezirksschulrathes gewählt.

In der Zeit vom 12.—26. Mai d. J. war die Schule infolge Anordnung der k. k. Bezirkshauptmannschaft wegen Masernkrankheiten, die unter den Schulkindern auftraten, geschlossen.

Am Ostermontage, den 16. April 1900 starb nach kurzem Krankenlager der allgemein beliebte Pfarradministrator, der hochw. Herr Joh. Knavs, Katechet an der Volks- u. Bürgerschule in Gurkfeld, dessen Tod die Anstalt sowie die ganze Pfarre tief und schmerzlich berührte. Der Verstorbene war im Jahre 1828 zu Gora bei Sodražic geboren. Nach Absolvierung der theologischen Studien und nach Empfang der hl. Priesterweihe wirkte er als liebevoller, humaner, Friede und feine Gesellschaft liebender Kaplan in Mosel bei Gottschee, in Wippach, in Podzemelj in Weisskrain und in Gross-Dolina. Im Jahre 1868 kam er als Pfarrvicar nach Gurkfeld, wo er durch 32 Jahre zur grossen Zufriedenheit des Vicariates und der späteren Pfarre, der Stadt und insbesondere der Schule wirkte. Sein conciliantes Auftreten, sein angeborener Humor, sein praktischer Blick gewannen bald die Herzen aller, mit

denen er in Berührung kam. Ohne auf seine Thätigkeiten in der durch seine Vermittlung errichteten Pfarre oder auf seine Verdienste, die er sich als Obmann der landwirtschaftlichen Filiale und als Leiter der Bezirksvorschuss-Casse erworben, einzugehen, betonen wir, dass er sich vielleicht gerade für die Schule die meisten Verdienste erworben hat. Er verkehrte nämlich in hervorragender Weise mit dem Gründer und dem Erbauer der Bürgerschule, mit dem seligen Martin Hotschevar, den er in erster Linie in seiner edlen Absicht bestärkte, dass er das prachtvolle Geschenk einer Bürgerschule der Stadt und dem Bezirke widmete. Der verstorbene Johann Knavs war nämlich ein Freund der neuen Schulgesetze, der neuen Schulfortschritte, ein warmer Freund der Lehrer und der Schuljugend. Dies bekundete er dadurch, dass er anfänglich im Pfarrhofe seine Zimmer für Schule und Lehrer hergab, dass er durch 32 Jahre keine einzige Katechetenstunde, deren er durch 20 Jahre wöchentlich 14 an der Volks- und Bürgerschule zu versorgen hatte, versäumte, dass er die Lehrer gern supplierte und anfänglich sogar den Turnunterricht statt ihrer ertheilte. Die Kinder liebte er ungemein; die Kleinen hatten aber auch ihren geistlichen Vater ausserordentlich lieb. Bei ihm bewahrheiteten sich die Worte Jesu Christi, welche schon Martin Hotschevar gern im Munde führte, nämlich der erhabene Satz: «Lasset die Kleinen zu mir kommen».

C. Wohlthäter der Schule.

Zwölf Schüler der Anstalt waren im Genusse der Martin Hotschevar'schen Stipendien im Betrage von je 182 K jährlich. Drei Schüler hatten Stipendien zu 330 K von der k. k. Forst- und Domänen-direction in Görz.

Die löbliche Direction der krain. Sparcasse in Laibach und jene der steiermärk. in Graz gaben auch in diesem Schuljahre je eine Unterstützung von 100 K; die Rechnung darüber wurde den genannten Sparcassen selbst gelegt, worüber auch dem löblichen k. k. Bezirksschulrathe eine Abschrift vorgelegt wurde.

Die hochwohlgeborene Frau Jos. Hotschevar hat eine grosse Serie von Wandbildern für den geographischen Unterricht der

Anstalt zum Geschenke gemacht. Auch unterstützte sie die Schüler beim Ankauf von Violinen.

Einige Schüler erhielten die Mittagkost im Kloster der ehrwürdigen P. Kapuziner.

Ein Schüler bekam die Kost im Hause des Herrn Reichs- und Landtagsabgeordneten Wilhelm Pfeifer.

Mehrere Schüler wurden im Gasthause des Herrn Fr. Gregorič umsonst verpflegt; etliche hatten die unentgeltliche oder sehr billige Beköstigung in den Gasthäusern: Johanna Končnik, Karl Schener, Anton Rupert.

Allen diesen Gönnern und Wohlthätern wird hiemit der wärmste Dank ausgedrückt.

D. Lehrmittel.

Zuwachs in den Schuljahren 1898/99 und 1899/900.

Geographie:

Lehmann, Schmid und Geistbeck, Geographische Charakterbilder, 30 Stück. Geschenk der Frau Jos. Hotschevar.

Naturgeschichte (durch Ankauf):

Sammlung nützlicher und schädlicher Insecten, Entwicklung des Seidenspinners, Wanderfalke, Ohreule, die grosse Trommlerin, 10 Stück Mineralien.

Physik (durch Ankauf):

Pulshammer und Wasserhammer, Toricellischer Apparat, Decl. und Inclinationsnadel, Schallapparat zur Luftpumpe mit Uhrwerk, Libelle, Sirene nach Savart mit Conus, Leslie's Würfel für verschiedene Wärmestrahlungen.

Verfertigt und geschenkt Herr K. Humek:

Franklinsche Tafel, Leydnerflasche, Modell der Wagenwinde.

Freihandzeichnen (durch Ankauf):

Bayer, Formensammlung; Andel, Anleitung zum Freihandzeichnen nach Modellen; Steigl, Wandtafeln für den Zeichenunterricht.

Geometrisches Zeichnen:

Hesky, Einfache Objecte des Bau- und Maschinenfaches.

Schönschreiben (verfertigt und geschenkt Herr K. Humek):
4 Tafeln für das Schönschreiben. 1 Tafel: Richtige Federhaltung.

Landwirtschaftslehre (durch Ankauf):

Ebulioskop (Alkoholmesser), Säurebestimmungsapparat, Mostwage.

Schülerverzeichnis.

(**Fette** Schrift bedeutet Vorzugsschüler.)

I. Classe.

1. Breznik Johann aus Stein.
2. Cerjak Alois aus Rann.
3. Čeč Franz aus Ratschach.
4. Gallasch Egon aus Hohenmauthen.
5. Glovacki August aus Dubravica in Dalmatien.
6. **Grlovič Franz** aus Župečendorf bei Cerklje.
7. Hanslovski Anton aus Landstrass.
8. Hlebce Josef aus Hinje bei Seisenberg.
9. **Juvanec Milan** aus Laibach.
10. Koleneč Alois aus Čemšenik.
11. Kosec Josef aus Gurksfeld.
12. Košič Johann aus Wien.
13. Krulej Ernest aus Tüffer.
14. Kunej Benjamin aus Stolovnik bei Reichenburg.
15. Leskovšek Karl aus Vel. Gorica in Croatien.
16. Levstik Franz aus Oplotnitz.
17. **Marinček Franz** aus Župečendorf bei Cerklje.
18. Pečnik Josef aus Župečendorf bei Cerklje.
19. Pemič Anton aus Pleterje bei Zdole.
20. Pfefferer Adolf aus Videm.
21. **Pleterski Ladislav** aus Altendorf bei Videm.
22. Pleterski Martin aus Zdole bei Videm.
23. Počivavšek Albin aus Videm.
24. Puhek Johann aus Černembl.
25. Puntar Vincenz aus Altendorf.
26. Rabzel Johann aus Wien.
27. **Ravnikar Franz** aus Ratschach.
28. Reumüller Hugo aus Trnovo bei Görz.
29. **Ribič Rafael** aus Lichtenwald.

30. Roštohar Rupert aus Stadtberg bei Gurkfeld.
31. **Tomšič Emil** aus Treffen.
32. Trobiš Josef aus Pečice bei Drachenburg.
33. Vakselj Johann aus Haselbach.
34. Vanič Karl aus Gurkfeld.
35. **Židan Franz** aus Rann.

Während des Schuljahres ausgetreten:

36. Arnšek Josef aus Gurkfeld.
37. Salomon Karl aus Triest.

II. Classe.

1. Božič Rudolf aus Ravne bei Cerkno im Küstenlande.
2. Cenar Josef aus Gurkfeld.
3. Cerjak Martin aus Niederdorf bei Videm.
4. Ferencič Victor aus Reichenburg.
5. Gruntar Josef aus Šmarje bei Haidenschaft im Küstenl.
6. Lesjak Karl aus Gurkfeld.
7. **Malenšek Josef** aus St. Ruprecht in Unterkrain.
8. Marok Anton aus Landstrass.
9. Omrzel Daniel aus St. Anna bei Agram.
10. Pajtlar Martin aus Raztez bei Reichenburg.
11. Pečnik Franz aus Župečendorf bei Cerklje.
12. **Pehani Josef** aus Seisenberg.
13. Urbanič Anton aus Brezje bei Haselbach.
14. **Železnik Franz** aus Gor. Orle bei Bründl.

Während des Schuljahres ausgetreten:

15. Puntar Anton aus Altendorf bei Videm.
16. Sulzer Franz aus Marburg.
17. Tofant Wilhelm aus Gurkfeld.

III. Classe.

1. **Arnšek Johann** aus Gurkfeld.
2. Baznik Johann aus Oberdorf bei Haselbach.
3. Benedek Vincenz aus Hl. Kreuz bei Littai.
4. **Golob Vincenz** aus Dob bei Landstrass.
5. Jurman Vincenz aus Deutschau bei Gottschee.
6. Knap Anton aus Idria.
7. Korenčan Franz aus Naklo bei Krainburg.
8. **Lampič Julius** aus Laibach.
9. Lapajne Karl aus Idria.

10. **Lenard Felix** aus Reichenburg.
11. **Malenšek Johann** aus Treffen.
12. **Musar Franz** aus Brunska gora bei Ratschach.
13. Prhavec Julius aus Gurkfeld.
14. Petelin Julius aus Gurkfeld.
15. Simončič Johann aus Grossdorf bei Haselbach.
16. Sotelšek Michael aus Videm.
17. Tollazzi Josef aus Loitsch.
18. Voglar Alois aus Haselbach.
19. Vovčak Franz aus Reichenburg.
20. **Zagorec Franz** aus St. Barthelmä.
21. Zuljan Hubert aus Weissenfels in Oberkrain.



Das nächste Schuljahr beginnt Montag, den 17. September d. J.

Gurkfeld, den 28. Juli 1900.

Die Direction.

